

האדמו"ר מהאלמין רבי שלום יהודה גראס שליט"א חיבר למעלה מאלף ספרים על כל מקצועות התורה

זוהר הצלה

חלק יב

ובו שאלות ותשובות לעם ישראל

מבואר בחז"ל גודל מצות תוכחה ומחאה וחיוב הערבות על כל אחד ואחד מישראל למחות ביד עוברי עבירה, בכל הש"ס בבלי ירושלמי מדרשים זוה"ק, ספרי הראשונים וגדולי אחרונים.

אור הזוהר 289 * אלול תשע"ג

מפעל הזוהר העולמי טל: 0527651911

על מי שלא לומד ומי שלא אומר ללמוד, טוב ליה דלא אתברי בעלמא! ונחשב לו כאילו החזיר את העולם לתהו ובהו וגורם עוני בעולם ואורך הגלות! ובתיקון ל' כתב, שהם גורמים עניות וחבר וביזה והרג ואבדון בעולם, וגורמים לרוחו של משיח שילך מהעולם ולא ישוב! (וכן איתא במס' שבת ל"ג [ע"פ הגר"א בתיקון ל]). - היוצא מכל זה שכל מי שאינו לומד את ספר זוהר הקדוש, הרי גורם לבזה הרב הרג ואבדון לעולם, ואלו עבירות שבין אדם לחבירו שאפילו יום הכיפורים אינו מכפר עליהם, (ס' איפה שלימה). ובאופן כזה אין באפשרותו לקיים עד שירצה את חבירו, מחמת שנאבדו כבר רח"ל. - וכבר יצאו גדולי ירושלים (בראשות כ"ק מרן הגר"ח זוננפלד זצ"ל) וגם הגה"צ חברי הביד"ץ של עדתנו וחתמו בקריאת קודש (תרפ"א, ותרצ"א ותשס"ב-ד) ללמוד את זוהר הקדוש על הפרשה מידי שבוע, ועל כל פנים דף אחד של זוהר ביום.

על כן אנו קוראים לכל המנהיגים, רבנים וראשי ישיבות שליט"א וראשי כוללים שכל רב וראש ישיבה ראש כולל מניד שיעור ומשפיע, שינהג ללמוד בכל יום בבית מדרשו עם כל קהילתו לפני התפילה או אחרי התפילה עמוד אחד זוהר, שלוקח רק דקה, לישועת כלל ישראל, וכן כל בחור בישיבה ואברך ככולל ילמוד לפני התפילה או אחרי התפילה עמוד אחד זוהר ביום. וכן המלמדים ילמדו עם תלמידיהם בכל יום עמוד אחד לפני התפילה כמו"ש בווה"ק (פ' וירא קיח), קרוב לימות המשיח אפלו נערים ידעו נסתרות, וז"ל בתרגום ללשון הקודש: אמר להם רבי שמעון: אין רצונו של הקדוש ברוך הוא בזה שיתגלה לעולם כל כך. וכשיהיה קרוב לימות המשיח, אפילו נערים שבעולם עתידים למצא נסתרות של החכמה ולדעת על ידו קצים וחשבונות, ובאותו הזמן יתגלה לכל.

בוא וראה מה שאמרו חז"ל בירושלמי על שלמה המלך שהיה קודש קדשים, וטעה ועבר על ציווי התורה של לא ירבה... ובגלל זה נטרד ממלכותו: (ירושלמי סנהדרין פ"ב ה"ו): תני רבי שמעון בן יוחי עלה ספר משנה תורה ונשתטח לפני הקב"ה, אמר לפניו רבון העולם, כתבת בתורתך כל דייתיקי שבטלה מקצת בטלה כולה, והרי שלמה מבקש לעקור יו"ד ממני, אמר ליה הקב"ה ואלף כיוצא בו בטילין, ודבר ממך אינו בטל, עכ"ל. ואם כן אפילו הגדולי ישראל הכי הכי גדולים אין יכולים לבטל את אחת מן התורה בין תורה שבכתב ובין תורה שבעל פה, ובווה"ק מצוה אותנו ללמוד זוהר לכל ישראל כדי שנזכה לתשובה אמיתית באהבה תשובה עילאה ונגאל ברחמים, ואם לא שומעים בקול משה רבנו, "אמר ליה הקב"ה שלמה ואלף כיוצא בו בטילין, ודבר ממך אינו בטל". בוא וראה מה דכתבו בו"ה" פ' נח שכל ענין הגאולה והתשובה תלוי על רישי בנישתא, ואם כן, צריכים כולם להורות לישראל שילמדו זוהר הקדוש, כי אנו מאמינים בני מאמינים שמשה רבנו הוא אדון כל הנביאים, ונבואתו אמת, ולא תשתנה לעולם ח"ו. ובזכות התנא האלוקי הרשב"י תעמוד לכל ישראל להושע בכל הישועות והנחמות, ובדא יפקון מן גלותא ברחמי, אכ"ר.

שאלה: למה הרב כותב באופן חמור וקיצוני כל כך, נגד כל הרבנים הגדולים והראשי ישיבות, וארגונים של מחזירי בתשובה? - **תשובה:** הזוהר בפרשת בראשית דף כ"ח: אומר שכל הת"ח שלא רוצים ללמוד זוה"ק הם הולכים נגד משה רבינו. ועיי"ש בבאור המקדש מלך.

שאלה: למה הרב אומר שדווקא הם אחראים על כל האסונות והצרות? - **תשובה:** בתיקוני זוהר תיקון ל' כתוב על מי שלא רוצה שילמדו זוהר הקדוש: "אוי להם שגורמים עניות וחרב ופגז והרג ואבדון בעולם, וחרות הוא שמסתלקת היא רוח המשיח".

שאלה: למה יש בחורים שמתקלקלים? - **תשובה:** המהרח"ו כתב בהקדמה לעין חיים שמי שלא רוצה ללמוד זוה"ק עליהם אמר הפסוק: "יָבֹל הַנְּבֻעוֹת הַתְּקַלְקְלוּ" אלו הבחורים התלמידים הקטנים שרואים את מלמדיהם שאינם רוצים ללמוד זוה"ק ותורת הסוד, על פן גבעות אלו נתקלקלו וילקם שרש פורה ראש ולענה ועלתה בהם חלודת טיט ורפש לקפר בחקמת האמת... ואין ספק כי לא יהיה להם חלק בעולם הפא פנאפך בזהר. ועוד כתב שם, כי הכל תלוי בעסק החקמה הזאת, ומניעתנו מלהתעסק בה היא גורמת אחר ועכוב בגן בית מקדשנו ותפארתנו.

שאלה: למה גזירת הגיוס באה? ומי אשם בזה? - **תשובה:** כבר לפני מאה שנה בשנת תרע"ד, תחילת מלחמת העולם הראשונה, כבר כתב המקובל האלוקי רבי יהודה פתייה זי"ע שאחרי שנתמעט לימוד זוהר והקבלה בעולם נגזרו גזירות הגיוס ועוד צרות משונות רח"ל.

שאלה: גזירת הקיצוצים הכלכליים, מי יכול להינצל ממנה? **תשובה:** בוהר הקדוש כתוב שלפני ביאת המשיח הערב רב יעשה צרות ודוחק גדול ללומדי התורה, ויקח מהם מיסים קשים, ובווה"ק ברעיא מהימנא כתוב שלומדי זוהר בהם אין ניסיון, והם נגאלים ברחמים, כי הם אהוביו של מלך מלכי המלכים הקב"ה. ובקמת פכר הרעיא מהימנא [הוא משה רבנו ע"ה] קצצה אותנו ללמוד זוהר הקדוש דנא, כי תורת הרשב"י מאיר עד סוף הדורות, וצריך ללמוד ללא הפסק ולא לתת מנוחה לקדוש ברוך הוא עד שיגאלנו (זוהר פנחס ריש).

אחינו בית ישראל, עת צרה היא ליעקב, ואין לשקוט בעת הזאת, ידוע לכל שאנו נמצאים עכשיו בסוף הגלות, ורוב הסימנים שכתבו חז"ל בעקבתא דמשיחא כבר נתקיימו, וצרות רבות וגזירות קשות פוקדות את ישראל בארץ הקודש ובעולם כולו, ובפרט הגזירה הנוראה על בחורי ישראל והחניוך הטהור, עם ישראל זקוק לרחמי שמים מרובים, ומן השמים מעוררים אותנו לתשובה, ואין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים. - לכן חובה קדושה על כל אחד ואחד ללמוד פרד"ס בכל יום ויום (האר"י"ל בשעה"מ), ובלמוד זוהר הקדוש יוצא ידי חובת לימוד הקבלה (כף החיים ס' קנ"ה). כי אם מחסרים את חלק הסוד הרי גורמים פיוד ח"ו בעולמות העליונים והרי לימודם פגום, וכפי שנכתב בתיקוני זוהר (תיקון מג)

שלמה המלך ע"ה כתב בספרו (משלי ט') לחכם הוכח ויאהבך, ובמצוה זו יש לאו שנאמר "וערפכם לא תקשו עוד", עכ"ל.

כט

בספר חרדים מצות עשה מן התורה התלויות בלב (פ"א ל"ב) כותב, וז"ל: "ומלתם את ערלת לבבכם", פי' שיהא לבו של אדם רך לקבל דברי המוכיח ולא ישנאוהו אדרבה יוסיף לו אהבה על דרך הוכח לחכם ויאהבך ממנין תרי"ג לסמ"ק, עכ"ל.

ל

בסוף הספר מצות התשובה (פ"ז סגולה ו') כותב בזה"ל: וחייבין אנחנו לשמוע קול מוכיח דהכי קבלנו בסיני וכו' אם תשמע למוכיח באוזן בשר תזכה לשמוע באוזן הלב כרוז מלכו של עולם עכ"ל, (ועיי"ש בארוכה).

לא**המקבל תוכחה ראוי לברכה, וזוכה לברכה**

ד"א אלה הדברים רבנין אמרין אמר לו הקב"ה למשה הוואיל וקיבלו עליהן תוכחותיך צריך אתה לברכן. מיד חזר וברכן מנין שנאמר ה' אלקיכם הרבה וגו'. ומנין שכל המקבל תוכחה זוכה לברכה שכן שלמה מפרש (משלי כד) "ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב" אמר הקב"ה לישראל בעולם הזה הייתם מתברכין ע"י אחרים, לע"ל אני אברך אתכם שנאמר (תהלים סז) "אלקים יחננו ויברכנו" וגו'. (דב"ר פ"א ט)

לב**מי שמוכיח את בנו נקרא אוהבו**

חושך שבטו שונא בנו. וכי יש לך אדם שהוא שונא בנו, אלא מתוך שאינו מוכיחו על דברי חכמה ועל דרך ארץ נקרא שונא. אבל מי שמוכיח את בנו על החכמה ועל דרך ארץ, הוא נקרא אוהבו, שנאמר ואוהבו שחרו מוסר. ר' אליעזר אומר מתוך שהקב"ה אוהב את ישראל הוא מיסרן בעולם הזה בשעבוד מלכות, כדי שתהא להם כפרה לעתיד לבא. הה"ד ואוהבו שחרו מוסר. (מדרש משלי פ' י"ג)

לג

מי שאינו מוכיח את בנו נמצא כמחטיאו ואין מספיקין בידו לעשות תשובה כמבואר ברמב"ם ה' תשובה (פ"ד ה"א) וז"ל:

ארבעה ועשרים דברים מעכבין את התשובה: ארבעה מהן עון גדול, והעושה אחד מהן אין הקב"ה מספיק בידו לעשות תשובה לפי גודל חטאו. ואלו הן:

(א) המחטיא את הרבים ובכלל עון זה המעכב את הרבים מלעשות מצוה.

(ב) והמטה את חבריו מדרך טובה לרעה כגון מסית ומדיח.

(ג) הרואה בנו יוצא לתרבות רעה ואינו ממחה בידו. הוואיל ובנו ברשותו אילו מיחה בו היה פורש ונמצא כמחטיאו. ובכלל עון זה **כל שאפשר בידו למחות באחרים בין יחיד בין רבים ולא מיחה אלא יניחם בכשלונם.**

(ד) והאומר אחטא ואשוב ובכלל זה האומר אחטא ויום הכפורים מכפר. עכ"ל.

לד**מי שאינו מוכיח נתפס באותו עון**

בתנחומא פרשת משפטים מביא ברייתא וז"ל: תניא הוכח תוכיח, אין לי אלא הרב לתלמיד תלמיד לרב מנין, ת"ל הוכח תוכיח מ"מ, ומאן דלא מוכח מתפיס בהווא עון, דאמר מר כל שאפשר לו למחות באנשי ביתו ואינו מוחה נתפס על אנשי ביתו, באנשי עירו ולא מחה נתפס על אנשי עירו, בכל העולם כולו נתפס על כל העולו כולו.

כב**לאהוב את המוכיח**

אוהב את התוכחות. שלך חברים מקצתן מוכיחין אותך ומתקצתן משבחין אותך **אהוב את מוכיחך** ושנא את המשבחך. מפני שהמוכיח מביאך לחיי העולם הבא והמשבחך מוציאך מן העולם. (אדר"נ פכ"ט)

כג**מי שסיפק בידו להחזיק על ידי תוכחה ולא החזיק הרי הוא בכלל ארור**

בירושלמי סוטה (פ"ז) וז"ל: רבי אחא בש"ר תנחום בר' חייא, למד ולימד ושמר ועשה והיתה סיפוקו בידו להחזיק ולא החזיק הרי זה כלל ארור אשר לא יקים את התורה הזאת עכ"ל (ועיי' בבלי דף מ"ז ובתוס' שם).

כד**מי שיש בידו למחות ולא מוחה הרי הוא בכלל ארור**

ארור אשר לא יקום את דברי התורה הזאת וכתב בירושלמי סוטה א"ר בשם ר' תנחום בר חייא למד ולימד ושמר ועשה והי' סיפק בידו להחזיק ולא החזיק הרי זה בכלל ארור אשר לא יקים ודרשו בהקמה הזאת בית המלך והנשיאות שבידם להקים את התורה ביד המבטלים אותה, ואפילו היה הוא צדיק גמור במעשיו והי' יכול להחזיק התורה ביד המבטלים אותה, ולא החזיק הרי זה בכלל ארור. (רמב"ן פ' כ' תבא)

כה**תוכחה מביאה לידי אהבה, תוכחה מביאה לידי שלום**

והוכיח אברהם את אבימלך. אריב"א, התוכחה מביאה לידי אהבה שנאמר הוכח לחכם ויאהבך, הוא דעתיה דריב"א דאמר כל אהבה שאין עמה תוכחה אינה אהבה.

אמר ריש לקיש, תוכחה מביאה לידי שלום והוכיח אברהם את אבימלך, הוא דעתיה דאמר כל שלום שאין עמו תוכחה אינו שלום.

(ב"ר פנ"ד)

כל אהבה שאין עמה תוכחה אינה אהבה. כל שלום שאין עמו תוכחה אינו שלום.

כו**זוכים להתייחס אם מקבלים תוכחות**

ר' יודא בר סימן בשם רבי שמואל בר נחמני "לפי שקבלו ראובן ושמעון ולוי תוכחות אביהם זכו להתייחס אצל משה ואהרן בספר ואלה שמות לקיים מה שנאמר און שומעת תוכחות מוסר בקרב חכמים תלין". (מ"ר נשא פ"ג)

כז**צדיקים מקבלים תוכחה ושותקים**

"יוסף ה' עליכם ככם" א"ר אחא "יכולין היו ישראל לומר לו רבינו משה אנו יש בנו אחד מכל הדברים שאתה מוכיחנו וקבלנו תוכחותיך אלא שתקו לפיכך הוא אומר ככם צדיקים כיוצא בכם מקבלים תוכחות ושותקים". (מ"ר דברים)

כח**מצות עשה של ומלתם את ערלת לבבכם, לא תעשה וערפכם לא תקשו עוד**

בסמ"ק (מצוה ט) וז"ל: למול ערלת הלב שנאמר "ומלתם את ערלת לבבכם", פי' לאהוב את התוכחות ולאהוב מי שיוכיחנו, וגם

הדמים מת"ל התשפוט התשפוט שני פעמים אלא כך אמר הקב"ה ליחזקאל בן אדם לי ולך נאה להוכיח את ישראל ד"א מת"ל בן אדם, כך אמר הקב"ה ליחזקאל **אם אתה מוכיחן תוכיח**, אם אין אתה מוכיחן **אתה מוכיחן בתוכחה** (פי' בקללות שבתורה) אבל אי אתה דומה להן אלא כשיר הזה מה שיר הזה עתים בני אדם שמחים בו עתים משמחים את בעליו ע"ש.

(תב"א פ"ה)

מא

ידיו של הקב"ה פרושות לקבל שבים ואומר מתי יעשו תשובה ואקבל אותם בתשובה שלימה

אמר להם ר"א לתלמידיו בני יכולים אתם לעמוד בתוכחות אמרו לו יה"ר שתודיענו, מיד פתח ר"א ואמר כתיב "קרא בגרון אל תחשך כשופר הרם קולך והגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם" זה שנאמר ברוה"ק על ידי ישעיה הנביא לכו נא ונוכחתי יאמר ה' אם יהיה חטאיכם כשנים כשלג ילבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיה כנגד מי אמר ישעיה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד בעלי תשובה שהקב"ה ידיו פרושות לקבל שבים ואומר מתי יעשו תשובה ואקבל אותם בתשובה שלימה לפני שנאמר וידי אדם מתחת כנפיהם מלמד שהקב"ה יושב על כסא כבודו וידיו פרושות מתחת כנפי החיות ואומר מתי יעשו ישראל תשובה ע"ש.

(תב"א זוטא פכ"ב)

מב

גם הצדיק אם אין מוכיח את העם יש מקום למדה ד להפך על ראשו

בשעת גזר דין אף על גב ששורת הדין שצדיקים ימלטו מן הדין מכל מקום יש מקום למדת הדין להפך הגזרה רעה גם על ראש הצדיק **על ידי שלא הוכיח העם**.

(שבת נד. אותיות דרבי עקיבא א)

מג

החיוב להוכיח גם אם יש ספק שיקבלו דבריו

באותה שעה עמדה מדת הדין ואמרה לפניו אף הצדיקים שבתוכה כתב על מדתם תי"ו של דם, תי"ו - תמות. השיב הקדוש ברוך הוא ואמר לה למה? אמרה לו מפני שלא הוכיחו את בניך בדברי תוכחות ולא אמרו להם לבל יחטאו. השיב הקדוש ברוך הוא גלוי וידוע לפני שאם היו מוכיחים אותם לא היו שומעין להם. השיבה מדת הדין אף על פי שלא היו מקבלים מהם היה להם להוכיחם. מיד שתק הקדוש ברוך הוא וחשב את כל הצדיקים שהיו באותו הדור בירושלים כרשעים, ונשתלחו על ירושלים ששה מלאכי חבלה וחבלו. (אותיות דרבי עקיבא א)

מד

אהרן הואשם בעוון עשיית העגל מפני שהיה צריך להוכיחם

ויתכן שגם משה נכון לבו בטוח בצדקת אחיו (אהרן, בעגל) שכונתו לא היתה לרעה אבל על אשמת העם האשים אותו, כי היה ראוי להוכיחם והם נכשלו על ידו. (רמב"ן תשא על הכתוב מה עשה לך העם הזה)

מה

השונא את התוכחות אין מספיק בידו לעשות תשובה - צריך להעמיד מוכיח בכל קהל וקהל מישאל שיהא מוכיח לרבים

הרמב"ם (פ"ד מה' תשובה ה' ב') מחשב חמשה דברים הנועלים דרכי התשובה בפני עושיהן וא' מהם השונא תוכחה וז"ל:

(ה) והשונא את התוכחות שהרי לא הניח לו דרך תשובה שהתוכחה גורמת לתשובה שבזמן שמודיעין לו לאדם חטאיו ומכלימין אותו חוזר בתשובה כמו שכתוב בתורה זכור ואל תשכח ממרים הייתם, ולא נתן ד' לכם לב, עם נבל ולא חכם, וכן ישעיה הוכיח את ישראל ואמר הוי גוי חוטא, ידע שור קונוהו, ידעתי כי קשה אתה, וכן צוהו האל להוכיח לחטאים שנאמר קרא בגרון אל תחשך, וכן כל הנביאים הוכיחו

דאמר ר' חנינא מאי דכתיב ד' במשפט יבוא עם זקני עמו ושריו, אם שרים חטאו זקנים מה חטאו, **אלא זקנים שלא מיחו בשרים עכ"ל**.

לה

המוכיח חבירו שיחזור בו למוטב מקבל ברכות, וחבירו אם קיבל תוכחתו וחזר למוטב גם כן מקבל ברכות

זה שאמר הכתוב אומר לרשע צדיק אתה יקבוהו עמים וכתוב אחד אומר ולמוכיחים ינעם אלא כל מי שיודע שחברו רשע ומלא עונות ואומר לו צדיק אתה ראוי שיבוא עליו כל הקללות שבתורה יקבוהו לשון קללה כדכתיב מה אקוב וגו' אבל מי שהוא מוכיח חברו שיחזור בו נוטל ברכות שנאמר ולמוכיחים ינעם ואותו המתווכח אם קבל עליו וחזר בו אף הוא מקבל ברכות שנאמר ועליהם תבא ברכת טוב. (תנחומא דברים)

לו

מי ששמע לתוכחת משה הלך בשלום ובא בשלום, אותן שלא שמעו נכשלין לבסוף

משל לזקן שהיה יושב על הדרך והיו לפניו שני דרכים אחת תחלתה קוצים וסופה מישור ואחת תחלתה מישור וסופה קוצים והיה יושב בראש שתיהן ומזהיר העוברים א"ל אע"פ שאתם רואים תחלתה של זה קוצים לכו בה שסופה מישור, וכל מי שהי' חכם שומע לו והי' מהלך בה ומתייגע קמעה הלך בשלום ובא בשלום, אבל אותן שלא היו שומעין לו, היו הולכים ונכשלין בסוף, כך היה משה פי' לפני ישראל וא"ל הרי דרך החיים ודרך המוות ברכה וקללה ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך.

לז

העונש שבא לישראל לגלות מעל ארצם מפני שאין מוכיחין לישראל ... כל המרבה בשחוק שיחה ותפלות מביא חרון אף לעולם והפירות מתמעטין, ואם היה בתוך המשפחה ובני המשפחה שמחין בו מגלה כל בני המשפחה, וכן בני חצר בני מבוי בני השכונה בני העיר מגלה כל בני העיר, שנאמר אלה וכחש וגו' על כן תאבל הארץ, מפני מה מפני שאין מוכיחין לישראל, שנאמר אך איש אל ירב ואל יוכח איש, מצאו כהן ושחק עמו חולק עמו בפורעניות, וכן נביא ונשיא שנאמר "וכשלת ביום ההוא וכשל גם נביא" וכו' נדמו עמי מבלי הדעת עכ"ל. (ילקוט כי תשא עה"פ וישב העם לאכל ושתו ויקמו לצחק)

לח

היודע להוכיח ומוכיח מה גורם לקונו? מהו גורם להמוכיח? ומהו גורם למקבל התוכחה?

כל היודע להוכיח ומוכיח את הרבים הרי הוא עושה קורת רוח לקונו שנאמר ולמוכיחים ינעם ועליהם תבא ברכת טוב עליו לא נאמר אלא עליהם להמוכיח ולהמקבל תוכחה. (תנ"א ספ"ג)

לט

הוכח תוכיח את עמיתך (ויקרא שם). יכול אם יודע אתה שאין שונאך הוכיחהו, ואם לאו אל תוכיחהו. ת"ל הוכח תוכיח את עמיתך. ד"א את עמיתך שעמך במצוות אתה מוכיח. ואי אתה מוכיח לרשע ששונאך, שנאמר יוסר לך לוקח לו קלון (משלי ט' ז). אמר ר' אלעזר בן מתאי אם יש דבר בינו לביןך אמור לו ולא תהא חוטא בו. לכך נאמר לא תשנא את אחיך בלבבך [וגו'] ולא תשא עליו חטא.

(תנא דא"ר פרי' יח)

מ

אם אין אמירת תוכחה יש תוכחה (קללות שבתורה) **בעולם**

מפני מה זכה יחזקאל שיחיו המתים על ידו מפני שהסתפח על ישראל בכל שעה ושעה שנאמר בן אדם התשפוט התשפוט את עיר

מט

יש לסבול ביזיונות ולהוכיח

כתב הרמב"ם ז"ל בספר המורה (ח"ג פ' כ"ט) בדבר מה שהיה לאברהם אבינו ע"ה עם בני דורו, וז"ל שם באמצע הדברים:

אין ספק אצלי שהוא עליו השלום כאשר חלק על דעת בני אדם כולם, שהיו מקללים ומגנים ומבזים אותו התועים ההם, וכאשר סבל הכל בעבור השם, וכן הדין לעשות לכבודו, עכ"ל"ק.

הרי שדייק הרמב"ם בלשונו הקדוש "וכן הדין לעשות לכבודו" כדי להורות לכל שאין זה מכח חומרא או מצד מדת חסידות רק מצד הדין יש לעשות כן לסבול ולהתבזות בעבור כבוד שמו יתברך.

1

האומר די לי אם אשמור את עצמי מלחטוא ומה איכפת לי ממה שזולתי חוטא, זה הפך התורה

כך כתב הרמב"ם במצות תוכחה היא שצונו להוכיח החוטא או מי שירצה לחטוא ולמנוע אותו ממנו במאמר התוכחה ואין ראוי שיאמר אחר שאני לא אחטא, אם יחטא אחר זולתי מה לי עם אלקיו, זה הפך התורה, אבל אנחנו מצווין שלא נחטא ושלא נעזוב זולתנו מאומתנו שימרה ואם השתדל להמרות חייבין אנו להוכיחו ולהשיבו ואע"פ שלא יצא עליו עדות וחייב עליו דין. והוא אמרו יתעלה הוכיח תוכיח את עמיתך, ונכנס בצווי הזה שנוכח קצתנו לקצתנו כשיחטא איש ממנו לאיש ולא נטור בלבבנו ולא נחשוב לו עון אבל נצטוו להוכיחו במאמר **עד שלא ישאר דבר בנפש**. ולשון ספרא מנין שאפילו הוכיחו שתיים או שלש פעמים שחוזר ומוכיח אותו תלמוד לומר: הוכח תוכיח אפילו אלף פעמים, יכול אתה מוכיחו ופניו משתנות תלמוד לומר ולא תשא עליו חטא.

וכבר בארו חכמים שחייב מצוה זו על כל אדם ואפילו הפחות לנכבד הוא חייב להוכיחו ואפילו קלל אותו ובוזה לא יסור מלהוכיחו עד שיפריז כמו שבארו מקבלי התורה ואמרו (ערכין ט"ז): עד הכאה.

ויש למצוה זו תנאים ומשפטים התבארו במקומות מפורזים מהתלמוד, (קדושים תהיו, מדע הלכות דעת פ"ו). (ספר מצות מצוה ר"ה)

נא

מצות תוכחה כפי שביאר החינוך ז"ל:

מדיני המצוה מה שאמרו רז"ל שחייב מצוה זו עד הכאה כלומר שחייב המוכיח להרבות תוכחותיו אל החוטא עד כדי שיהא קרוב החוטא להכות את המוכיח. ומ"מ אמרו רז"ל גם כן שאם יראה המוכיח שאין בדברי תוכחותיו שום תועלת נמצא מתוך גודל רשעת החוטא איש אלם ורשע ביותר ומתיירא ממנו שמה יעמוד עליו ויהרגנו שאינו חייב במצוה זו באיש כזה, וזה אמרם ז"ל יבמות (ס"ה ע"ב) כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה לשתוק במקום שאין הדבר נשמע לפי שיהי' בענין קלון למוכיח ולא תועלת לאשר הוכיח וגם יש להתישב לכל בעל נפש ולהשיגיה הרבה בענינים אלה ולחשוב ולראות אם יהי' תועלת בדבריו אל החוטא שיוכיחו ויבטח בשי"ת כי הוא יעזרנו בהלחמו עם שונאיו ואל ירך לבבו ואל יירא כי השי"ת שומר את כל אוהביו וכל הרשעים ישמיד. ואם ישוב החוטא מחטאו יהי' לו בזה שכר גדול. ומי שבידו להשיב ולמחות בו ולא מיהה נתפס על חטאו. וזה דבר ברור מדברי רבותינו גם מן הכתוב ועוד אמרו רז"ל שאפילו הקטן חייב להוכיח את הגדול אם יראה הגדול הולך בדרך לא טוב ויתר פרטי מצוה זו נתבארו במקומות מפורזים בגמ'.
ונהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, ועובר עליה ולא הוכיח כענין שאמרנו בטל עשה, ועוד שהוא מכת הרשעים שעושיין כן עכ"ל.

(חינוך מצוה רל"ט)

לישראל עד שחזרו בתשובה, לפיכך צריך להעמיד בכל קהל וקהל מישראל חכם וגדול וזקן וירא שמים מנעוריו ואהוב להם שיהא מוכיח לרבים ומחזירן בתשובה וזה ששונא את התוכחות אינו בא למוכיח ולא שומע דבריו לפיכך יעמוד בחטאותיו שהם בעיניו טובים עכ"ל.

מו

מי שאינו מוכיח ויש בידו להוכיח אין מספיקין בידו לעשות תשובה

כל מי שיש בידו להוכיח ומונע עצמו מלהוכיח את הזולת הוא חטא גדול ואין מספיקין בידו לעשות תשובה בתור עונש על גודל חטאו. (רמב"ם הלכות תשובה פרק ד, הלכה א)

מז

דיני והלכות תוכחה ברמב"ם הלכות דעת פרק ו'

בהלכה ו' וז"ל: כשיחטא איש לאיש לא ישטמנו וישתוק כמו שנאמר ברשעים ולא בר אבשלום את אמנון מאומה למרע ועד טוב כי שנה אבשלום את אמנון. אלא מצוה עליו להודיעו ולומר לו למה עשית לי כך וכך ולמה חטאת לי בדבר פלוני. שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך. ואם חזר ובקש ממנו למחול לו צריך למחול, ולא יהא המוחל אכזרי שנאמר ויתפלל אברהם אל האלקים.

וישם (הלכה ז): הרואה חבירו שחטא או שהלך בדרך לא טובה מצוה להחזירו למוטב ולהודיעו שהוא חוטא על עצמו במעשיו הרעים שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך. המוכיח את חבירו בין בדברים שבינו לבינו, בין בדברים שבינו לבין המקום, צריך להוכיחו בינו לבין עצמו. וידבר לו בנחת ובלשון רכה ויודיעו שאינו אומר לו אלא לטובתו להביאו לחיי העולם הבא. אם קיבל ממנו מוטב ואם לאו יוכיחו פעם שניה ושלישית. וכן תמיד חייב אדם להוכיחו עד שיכהו החוטא ויאמר לו איני שומע. וכל שאפשר בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפש בעון אלו כיון שאפשר לו למחות בהם.

וישם (הלכה ח): המוכיח את חבירו תחלה לא ידבר לו קשות עד שיכלימו שנאמר ולא תשא עליו חטא. כך אמרו חכמים יכול אתה מוכיחו ופניו משתנות ת"ל ולא תשא עליו חטא. מכאן שאסור לאדם להכלים את ישראל וכל שכן ברבים, אע"פ שהמכלים את חבירו אינו לוקה עליו עון גדול הוא. כך אמרו חכמים המלביין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא. לפיכך צריך אדם להזהר שלא לבייש חבירו ברבים בין קטן בין גדול. ולא יקרא לו בשם שהוא בוש ממנו. ולא יספר לפניו דבר שהוא בוש ממנו, במה דברים אמורים בדברים שבין אדם לחבירו, אבל בדברי שמים אם לא חזר בו בסתר מכלימין אותו ברבים ומפרסמים חטאו ומחריפים אותו בפניו ומבזין ומקללין אותו עד שיחזור למוטב כמו שעשו כל הנביאים בישראל.

וישם (הלכה ט): מי שחטא עליו חבירו ולא רצה להוכיחו ולא לדבר לו כלום מפני שהיה החוטא הדיוט ביותר, או שהיתה דעתו משובשת, ומחל לו בלבו ולא שטמו ולא הוכיחו הרי זו מדת חסידות לא הקפידה תורה אלא על המשטמה.

מח

החייב הוא להוכיח תמיד את חבירו עד שיכהו

הרואה חבירו שחטא או שהלך בדרך לא טובה מצוה להחזירו למוטב ולהודיעו שהוא חטא על עצמו במעשיו הרעים שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך, וכן תמיד חייב אדם להוכיחו עד שיכהו החוטא, ויאמר לו איני שומע, וכל שאפשר בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפס בעון אלו כיון שאפשר למחות בהם עכ"ל.

(רמב"ם פרק ו מהלכות דעות הלכה ז)